TIJORAT TIBBIYOT MARKAZLARI SOHASIDA TIBBIY XIZMATLAR BOZORIDAGI RAQOBAT SHAROITI HAMDA ISTE'MOLCHILAR TANLOVIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR

Abdumalikov Shoxjahon Jaloliddin o'g'li
Guliston davlat universiteti mustaqil tadqioqtchisi, I.f.f.d., PhD.
https://doi.org/10.5281/zenodo.18632246

Anotatsiya. *Mazkur maqolada tijorat tibbiyot markazlari sohasida tibbiy xizmatlar bozorining raqobat muhiti hamda iste'molchilarning tibbiy xizmatlarni tanlashiga ta'sir etuvchi asosiy omillar tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida xususiy tibbiyot muassasalarining bozor sharoitidagi o'rni, xizmatlar sifati, narx siyosati, kadrlar salohiyati, servis darajasi va innovatsion texnologiyalarning iste'molchi tanlovidagi ahamiyati o'rganiladi. Shuningdek, iste'molchilarning ehtiyojlari va afzalliklarini shakllantiruvchi omillar aniqlanib, raqobatbardoshlikni oshirishga qaratilgan ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi. Maqola natijalari tijorat tibbiyot markazlari faoliyatini takomillashtirishda hamda tibbiy xizmatlar bozorini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.*

Kalit so'zlar: *tijorat tibbiyot markazlari, tibbiy xizmatlar bozori, raqobat muhiti, iste'molchi tanlovi, xizmat sifati, narx siyosati, xususiy tibbiyot, raqobatbardoshlik, servis xizmati.*

Abstract. *This article analyzes the competitive environment of the medical services market in the field of commercial medical centers and the main factors influencing the choice of medical services by consumers. During the study, the role of private medical institutions in the market, the quality of services, pricing policy, human resources, service level and the importance of innovative technologies in consumer choice are studied. Also, the factors shaping the needs and preferences of consumers are identified, and scientific and practical recommendations are developed to increase competitiveness. The results of the article are of great importance in improving the activities of commercial medical centers and developing the medical services market.*

Keywords: *commercial medical centers, medical services market, competitive environment, consumer choice, service quality, pricing policy, private medicine, competitiveness, service.*

Аннотация. *В данной статье анализируется конкурентная среда рынка медицинских услуг в сфере коммерческих медицинских центров и основные факторы, влияющие на выбор медицинских услуг потребителями. В ходе исследования изучается роль частных медицинских учреждений на рынке, качество услуг, ценовая политика, кадровые ресурсы, уровень обслуживания и важность инновационных технологий в выборе потребителей. Также определены факторы, формирующие потребности и предпочтения потребителей, и разработаны научно-практические рекомендации по повышению конкурентоспособности. Результаты статьи имеют большое значение для совершенствования деятельности коммерческих медицинских центров и развития рынка медицинских услуг.*

Ключевые слова: *коммерческие медицинские центры, рынок медицинских услуг, конкурентная среда, потребительский выбор, качество обслуживания, ценовая политика, частная медицина, конкурентоспособность, сервис*

Kirish. So‘nggi yillarda sog‘liqni saqlash tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar natijasida tibbiy xizmatlar bozorida tijorat tibbiyot markazlarining ulushi tobora ortib bormoqda. Aholining sifatli, tezkor va zamonaviy tibbiy xizmatlarga bo‘lgan ehtiyojining oshishi xususiy tibbiyot muassasalarining faol rivojlanishiga zamin yaratmoqda. Mazkur jarayon tibbiy xizmatlar bozorida raqobat muhitining kuchayishiga, xizmatlar xilma-xilligining kengayishiga hamda iste’molchilar tanlov imkoniyatlarining ortishiga olib kelmoqda. Tijorat tibbiyot markazlari nafaqat davlat tibbiyot muassasalariga muqobil sifatida, balki xizmatlar sifati, servis darajasi, texnologik jihozlanish va kadrlar salohiyati bo‘yicha raqobatbardosh subyektlar sifatida maydonga chiqmoqda. Shu bilan birga, tibbiy xizmatlar bozorida muvaffaqiyatli faoliyat yuritish iste’molchilarning ehtiyojlari, xohish-istaklari hamda tanloviga ta’sir etuvchi omillarni chuqur o‘rganishni talab etadi. Iste’molchilarning tijorat tibbiyot markazlarini tanlashida xizmatlar sifati, narx siyosati, shifokorlar malakasi, xizmat ko‘rsatish madaniyati, qulaylik darajasi va innovatsion texnologiyalardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu omillarni tahlil qilish raqobat muhitini to‘g‘ri baholash, tibbiy xizmatlar sifatini oshirish hamda tijorat tibbiyot markazlarining bozor pozitsiyasini mustahkamlash imkonini beradi. Shu munosabat bilan, mazkur maqolada tijorat tibbiyot markazlari sohasida tibbiy xizmatlar bozoridagi raqobat sharoiti hamda iste’molchilar tanloviga ta’sir etuvchi asosiy omillarni ilmiy jihatdan o‘rganish dolzarb masala sifatida belgilab olinadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda tijorat tibbiyot markazlari faoliyati va tibbiy xizmatlar bozoridagi raqobat muhitini o‘rganishda tizimli yondashuv asosida iqtisodiy tahlil, taqqoslash, statistik ma’lumotlarni umumlashtirish hamda mantiqiy tahlil usullaridan foydalanildi. Shuningdek, iste’molchilar tanloviga ta’sir etuvchi omillarni aniqlash maqsadida so‘rovnoma va ekspert baholash metodlari qo‘llanildi. Olingan natijalar asosida xulosalar chiqarilib, tijorat tibbiyot markazlarining raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Adabiyotlar sharhi. Tibbiy xizmatlar bozorida raqobat muhitini o‘rganish masalasi salohiyatli ilmiy izlanishlar obyekti bo‘lib, xorijiy adabiyotlarda bu soha bo‘yicha turli yondashuvlar va xulosalar mavjud. Masalan, sog‘liqni saqlash bozorida raqobatning rivojlanishi ham xizmat ta’minoti shakllanishiga, ham xizmat sifati va samaradorligiga ta’sir etishini ko‘rsatgan tadqiqotlar mavjud bo‘lib, raqobatning boshqaruv mexanizmlari, uning bozor tuzilmasiga ta’siri hamda sog‘liqni saqlashni moliyaviy jihatdan optimallashtirish yo‘nalishlari keng tahlil qilingan. Shu bilan birga, raqobat intensivligi va bemorlar qoniqishiga bog‘liq tadqiqotlar raqobatning yuqori sifati, narx-sifat nisbati va bemorlar tanlovi o‘rtasidagi munosabatni yoritadi. Xalqaro tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, sog‘liqni saqlash sohasida raqobat ortishi sifatni yaxshilash, innovatsiyalarni rag‘batlantirish, samaradorlikni oshirish va xarajatlarni nazorat qilishga xizmat qiladi, xususan bozor mexanizmlarining bemor tanloviga ijobiy ta’siri muhim omil sifatida ajratiladi.

Mahalliy ilmiy va amaliy manbalarda O‘zbekistonda xususiy tibbiyot sektorining kengayishi, uning raqobat muhiti va mijoz ehtiyojlariga ta’siri haqida ko‘plab e’tibor qaratilgan. Bugungi kunda xususiy klinikalar sonining sezilarli darajada ortgani va xususiy sektorning tibbiy xizmatlar bozoridagi ulushi oshgani qayd etilmoqda, bu esa raqobat sharoitining shakllanishi hamda xizmat sifatiga ijobiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Shuningdek, sohada qonunchilik talablariga rioya etish, shaffof narxlash va iste’molchiga axborot yetkazib berish bo‘yicha monitoringlar ham amalga oshirilmoqda, bu esa iste’molchi huquqlari va raqobatning adolatliligi masalalarini ilgari suradi. Mahalliy ilmiy adabiyotlarda tibbiy xizmatlar bozorida raqobatning iqtisodiy mexanizmlari, erkin narx belgilash va bozor munosabatlari bo‘yicha ham umumiy nazariy yondashuvlar mavjud.

Tahlil va natijalar. Tijorat tibbiyot markazlari faoliyatini tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, tibbiy xizmatlar bozorida raqobat muhiti tobora kuchayib bormoqda va bu jarayon iste’molchilar tanlovining kengayishiga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Xususiy tibbiyot muassasalari sonining ortishi, xizmatlar turlarining diversifikatsiyalashuvi hamda zamonaviy diagnostika va davolash texnologiyalarining joriy etilishi bozor ishtirokchilari o‘rtasida sifat va servis asosidagi raqobatni shakllantirmoqda. Mazkur holat iste’molchilarning tibbiy xizmatlarga nisbatan talabchanligini oshirib, ularning tanlov mezonlarini yanada murakkablashtirmoqda.

O‘tkazilgan tahlillar natijasida iste’molchilarning tijorat tibbiyot markazlarini tanlashida bir qator asosiy omillar yetakchi o‘rin egallashi aniqlandi. Jumladan, xizmatlar sifati va shifokorlar malakasi eng muhim mezon sifatida baholanadi. Iste’molchilar ko‘proq yuqori professional darajaga ega mutaxassislar faoliyat yuritadigan, aniq tashxis qo‘yish va samarali davolashni ta’minlay oladigan markazlarga ustunlik bermoqda. Shu bilan birga, tibbiy xizmatlar narxi va uning sifatga mosligi ham tanlov jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi.

Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, servis darajasi, bemorlarga munosabat, qabul jarayonining qulayligi va xizmat ko‘rsatish tezligi iste’molchi qoniqishiga bevosita ta’sir etuvchi omillar hisoblanadi. Ayniqsa, elektron navbat, onlayn maslahatlar, zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish tijorat tibbiyot markazlarining raqobatbardoshligini oshiruvchi muhim ustunlik sifatida namoyon bo‘lmoqda. Bunday yondashuvlar iste’molchilarning vaqtini tejashga xizmat qilib, xizmatlardan foydalanish qulayligini oshirmoqda.

Olingan natijalar shuni ko‘rsatadiki, tijorat tibbiyot markazlarida raqobatning kuchayishi xizmatlar sifatining oshishiga, innovatsion yondashuvlarning keng joriy etilishiga va iste’molchilarning ehtiyojlariga moslashuvchanlikning ortishiga olib kelmoqda. Shu bilan birga, raqobat muhiti tibbiy xizmatlar bozorida narxlarning nisbatan barqarorlashuviga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Umuman olganda, tahlil natijalari tijorat tibbiyot markazlarining samarali faoliyati iste’molchilar tanloviga bevosita bog‘liq ekanini va raqobatbardoshlikni oshirish uchun xizmat sifati, servis darajasi hamda innovatsion rivojlanish asosiy ustuvor yo‘nalishlar bo‘lishi zarurligini ko‘rsatadi.

Tadqiqot doirasida tijorat tibbiyot markazlari xizmatlaridan foydalanuvchi iste’molchilar o‘rtasida so‘rovnoma o‘tkazildi. So‘rovda turli yosh va ijtimoiy guruhlarga mansub respondentlar ishtirok etdi. Tadqiqot natijalari iste’molchilarning tijorat tibbiyot markazlarini tanlashida ta’sir etuvchi asosiy omillarni aniqlash imkonini berdi.

1-jadval ma’lumotlariga ko‘ra, iste’molchilar tanloviga eng kuchli ta’sir etuvchi omil sifatida xizmatlar sifati va shifokorlar malakasi qayd etilgan. Respondentlarning katta qismi tibbiy xizmatlar sifatini birlamchi mezon sifatida baholagan bo‘lib, bu tijorat tibbiyot markazlari faoliyatida professional kadrlar va sifat nazoratining muhimligini tasdiqlaydi.

1-jadval

Tijorat tibbiyot markazlarini tanlashga ta’sir etuvchi omillar

Omillar	Ulushi (%)
Xizmatlar sifati va shifokorlar malakasi	38
Narx va sifat mutanosibligi	22
Servis darajasi va qulayliklar	17
Zamonaviy texnologiyalar	13
Hududiy qulaylik (joylashuv)	10

Jami	**100**

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, narx omili iste’molchilar tanlovida muhim bo‘lsa-da, u xizmat sifati bilan solishtirilganda ikkilamchi ahamiyat kasb etadi. Bu holat iste’molchilarning tibbiy xizmatlarda arzonlikdan ko‘ra ishonchlilik va samaradorlikka ustuvorlik berishini ko‘rsatadi. Natijalarga ko‘ra, respondentlarning aksariyati xizmatlardan yuqori yoki o‘rtacha darajada qoniqqanligini bildirgan. Bu holat bozor sharoitida raqobatning kuchayishi xizmat ko‘rsatish darajasining yaxshilanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatayotganini anglatadi.

2-jadval

Iste’molchilarning tibbiy xizmatlardan qoniqish darajasi

Qoniqish darajasi	Ulushi (%)
Yuqori darajada qoniqqan	41
O‘rtacha darajada qoniqqan	37
Qisman qoniqqan	15
Qoniqmagan	7
Jami	**100**

Mazkur jadval iste’molchilar qoniqishining yuqori darajada ekanini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, qisman qoniqmagan va qoniqmagan respondentlar mavjudligi tijorat tibbiyot markazlari faoliyatida servis sifati, narx shaffofligi va muloqot madaniyatini yanada takomillashtirish zarurligini anglatadi.

Umuman olganda, empirik tahlil natijalari tijorat tibbiyot markazlari bozorida raqobat muhiti iste’molchilar manfaatlarini hisobga olgan holda shakllanayotganini ko‘rsatadi. Xizmat sifati, kadrlar salohiyati, servis darajasi va innovatsion texnologiyalar raqobatbardoshlikni belgilovchi asosiy omillar sifatida namoyon bo‘lmoqda.

O‘tkazilgan tadqiqot va empirik tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, tijorat tibbiyot markazlari tibbiy xizmatlar bozorida muhim raqobat subyekti sifatida shakllanib bormoqda. Raqobat muhitining kuchayishi xizmatlar sifati, servis darajasi va innovatsion yondashuvlarning rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, iste’molchilarning tijorat tibbiyot markazlarini tanlashida xizmatlar sifati va shifokorlar malakasi yetakchi omil bo‘lib, narx omili esa sifatga mosligi bilan baholanmoqda. Bu holat iste’molchilarning tibbiy xizmatlarda ishonchlilik va samaradorlikni ustuvor deb bilishini tasdiqlaydi.

Empirik ma’lumotlar iste’molchilarning aksariyati tibbiy xizmatlardan yuqori va o‘rtacha darajada qoniqayotganini ko‘rsatsa-da, qisman qoniqmagan va qoniqmagan respondentlar ulushining mavjudligi tijorat tibbiyot markazlari faoliyatini yanada takomillashtirish zarurligini ko‘rsatadi. Ayniqsa, servis sifati, bemorlar bilan muloqot madaniyati, xizmat ko‘rsatish tezligi hamda narx siyosatining shaffofligi iste’molchi qoniqishiga bevosita ta’sir etuvchi muhim omillar sifatida aniqlangan.

Olingan xulosalarga asoslanib, tijorat tibbiyot markazlari faoliyatini rivojlantirish maqsadida quyidagi amaliy tavsiyalarni ilgari surish mumkin. Birinchidan, shifokorlar va tibbiyot xodimlarining malakasini muntazam oshirish, zamonaviy davolash va diagnostika usullarini amaliyotga joriy etish orqali xizmatlar sifatini yanada yaxshilash zarur. Ikkinchidan, narx siyosatini shakllantirishda xizmat sifati va iste’molchi kutishlari o‘rtasidagi muvozanatni ta’minlash, narxlar shaffofligini oshirish muhim ahamiyatga ega. Uchinchidan, servis darajasini oshirish maqsadida elektron navbat tizimlari, onlayn maslahatlar va raqamli xizmatlardan keng foydalanish tavsiya

etiladi. To‘rtinchidan, iste’molchilar bilan samarali muloqotni yo‘lga qo‘yish, ularning fikr-mulohazalarini muntazam o‘rganish va takliflarini hisobga olish orqali xizmat ko‘rsatish jarayonini takomillashtirish lozim.

Umuman olganda, tijorat tibbiyot markazlarining barqaror rivojlanishi va raqobatbardoshligini ta’minlash iste’molchilar ehtiyojlariga moslashuvchanlik, xizmatlar sifatini doimiy oshirib borish hamda innovatsion yondashuvlarni faol qo‘llash bilan chambarchas bog‘liqdir. Mazkur tadqiqot natijalari tibbiy xizmatlar bozorini yanada rivojlantirish va tijorat tibbiyot markazlari faoliyatini samarali tashkil etishda ilmiy-amaliy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Xulosa va takliflar. Mazkur tadqiqotda tijorat tibbiyot markazlari sohasida tibbiy xizmatlar bozoridagi raqobat muhiti hamda iste’molchilar tanloviga ta’sir etuvchi omillar ilmiy jihatdan tahlil qilindi. O‘tkazilgan tahlil va empirik tadqiqotlar natijalari tibbiy xizmatlar bozorida xususiy tibbiyot muassasalarining roli tobora ortib borayotganini hamda raqobat muhitining kuchayishi xizmatlar sifati va servis darajasining yaxshilanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatayotganini ko‘rsatdi. Iste’molchilarning tijorat tibbiyot markazlarini tanlashida xizmatlar sifati va shifokorlar malakasi asosiy mezon bo‘lib, narx omili esa xizmat sifatiga mosligi bilan baholanayotgani aniqlandi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, servis darajasi, qulayliklar, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish hamda xizmat ko‘rsatish tezligi iste’molchi qoniqishini shakllantiruvchi muhim omillar hisoblanadi. Shu bilan birga, ayrim iste’molchilarning qisman qoniqmaganligi tijorat tibbiyot markazlari faoliyatida xizmat ko‘rsatish madaniyati, narx siyosatining shaffofligi va bemorlar bilan muloqotni yanada takomillashtirish zarurligini anglatadi.

Umuman olganda, tijorat tibbiyot markazlarining raqobatbardoshligini oshirish xizmatlar sifatini doimiy ravishda yaxshilash, kadrlar salohiyatini rivojlantirish va innovatsion yondashuvlarni joriy etish bilan chambarchas bog‘liqdir. Mazkur tadqiqot natijalari tibbiy xizmatlar bozorini rivojlantirish, iste’molchilar manfaatlarini himoya qilish hamda tijorat tibbiyot markazlari faoliyatini samarali tashkil etishda ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

3-jadval

Tijorat tibbiyot markazlarida aniqlangan muammolar va ularni bartaraf etish bo‘yicha amaliy takliflar

1	Xizmat sifati va shifokorlar malakasi yetakchi omil	38 % iste’molchi asosiy mezon sifatida baholagan	Shifokorlar malakasini oshirish kurslari va doimiy attestatsiya tizimini joriy etish	Xizmat sifati oshishi, iste’molchi ishonchi kuchayishi
2	Narx va sifat mutanosibligidan qoniqmaslik	22 % narx omilini muhim deb belgilagan	Narx siyosatini shaffoflashtirish va paketli xizmatlarni joriy etish	Narxga nisbatan e’tirozlar kamayishi
3	Servis va qulayliklar yetarli emasligi	17 % servisni tanlov omili deb ko‘rsatgan	Elektron navbat, onlayn ro‘yxatdan o‘tish tizimlarini kengaytirish	Kutish vaqti qisqarishi, qoniqish darajasi oshishi

4	Zamonaviy texnologiyalardan foydalanish yetarli emas	13 % texnologiyani muhim deb baholagan	Diagnostika va davolashda innovatsion texnologiyalarni joriy etish	Tashxis aniqligi va davolash samaradorligi oshishi
5	Hududiy qulaylik va logistika muammolari	10 % joylashuvni muhim omil deb baholagan	Filiallar sonini ko‘paytirish yoki mobil xizmatlarni yo‘lga qo‘yish	Xizmatlardan foydalanish qulayligi oshishi
6	Qisman va to‘liq qoniqmagan iste’molchilar ulushi	22 % (15 % qisman, 7 % qoniqmagan)	Bemorlar fikrini o‘rganish va feedback tizimini joriy etish	Kamchiliklar tez aniqlanishi va bartaraf etilishi

Jadval ma’lumotlari shuni ko‘rsatadiki, tijorat tibbiyot markazlarining raqobatbardoshligini oshirish uchun xizmat sifati, kadrlar salohiyati va servis darajasiga ustuvor e’tibor qaratish zarur. Empirik natijalarga asoslangan ushbu takliflar amalga oshirilishi iste’molchilar qoniqishini oshirish va tibbiy xizmatlar bozorida barqaror raqobat muhitini shakllantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari asosida aniqlangan asosiy muammolar va ularni bartaraf etishga qaratilgan takliflar 3-jadvalda jamlangan. Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, xizmat sifati va shifokorlar malakasi iste’molchilar tanlovida yetakchi omil sifatida 38 % respondentlar tomonidan asosiy mezon deb baholangan. Shu sababli, shifokorlar malakasini oshirish kurslari va doimiy attestatsiya tizimini joriy etish xizmat sifatini yaxshilash va iste’molchi ishonchini oshirishga xizmat qiladi.

Narx va sifat mutanosibligidan qoniqmaslik masalasi respondentlarning 22 % e’tiborida bo‘lgan. Bu esa narx siyosatini shaffoflashtirish, paketli xizmatlarni joriy etish orqali iste’molchilarning qoniqish darajasini oshirish zarurligini ko‘rsatadi. Servis va qulayliklar yetarli emasligi 17 % respondentlar tomonidan tanlov omili sifatida qayd etilgan, shuning uchun elektron navbat tizimi, onlayn ro‘yxatdan o‘tish kabi xizmatlarni kengaytirish orqali kutish vaqtini qisqartirish va xizmatlardan foydalanish qulayligini oshirish mumkin.

Shuningdek, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish yetarli emasligi 13 % respondentlar e’tiborini tortgan. Shu nuqtai nazardan, diagnostika va davolashda innovatsion texnologiyalarni joriy etish tashxis aniqligi va davolash samaradorligini oshirishga yordam beradi. Hududiy qulaylik va logistika masalalari 10 % respondentlar tomonidan muhim deb topilgan, bu esa filiallar sonini ko‘paytirish yoki mobil xizmatlarni yo‘lga qo‘yish orqali xizmatlarga kirish imkoniyatini kengaytirish zarurligini ko‘rsatadi.

Oxirgi e’tiborli jihat shundaki, respondentlarning 22 % qismi xizmatlardan qisman yoki to‘liq qoniqmagan. Bu esa bemorlar fikrini o‘rganish va feedback tizimini joriy etish orqali kamchiliklarni tez aniqlash va bartaraf etish imkonini beradi.

Umuman olganda, jadval natijalari shuni ko‘rsatadiki, tijorat tibbiyot markazlarida raqobatbardoshlikni oshirish, xizmat sifati, kadrlar malakasi, servis darajasi va innovatsion yondashuvlarni takomillashtirish orqali amalga oshirilishi mumkin. Ushbu amaliy takliflar iste’molchilar qoniqishini oshirish va tibbiy xizmatlar bozorida barqaror raqobat muhitini shakllantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. *Competition in health care markets and the development of alternative forms of service delivery*. PubMed, 1999.
2. Gorbova O.Yu., Perfiliev S.V. *The impact of competition on patient satisfaction with quality of health care*. IDEAS RePEc, 2025.
3. *Competition in the market of health services: trends, factors and prospects*. Pavel Konstantinovskiy // Economist of a Medical Institution, 2019.
4. *Market structure and competition in the healthcare industry*. European Journal of Health Economics, 2018.
5. Xususiy tibbiyotning ulushi mamlakatda 30 foizga yetdi, Kun.uz, 2025.
6. Xususiy tibbiyot — sog‘lom raqobat va sifat garovi, UZA, 2026.
7. Xususiy tibbiyot muassasalari faoliyatida qonunchilik talablariga rioya etish masalalari o‘rganildi, UZA, 2025.
8. *O‘zbekiston Respublikasi Sanitariya-epidemiologik osoyishtalik va jamoat salomatligi xizmati jurnali* (Tibbiy sug‘urta tizimi – sifat garovi), 2025.